

Interviul acordat de doamna deputat Sanda-Maria Ardeleanu cu prilejul Zilei Naționale a Franței (14 iulie)

La Ziua Franței

- interviu cu prof. univ. dr. Sanda-Maria ARDELEANU, Cavaler al Ordinului “Palmes Académiques”, membră a Delegației Parlamentului României la Adunarea Parlamentară a Francofoniei, membră a Grupului parlamentar de prietenie cu Republica Franceză - Adunarea Națională - din Parlamentul României

realizat de Mihai Sultana Vicol -
Suceava, 10 iulie 2010

1. Ce înseamnă pentru literatura română literatura franceză, dat fiind faptul că o parte a intelectualității române dintre cele două războaie mondiale și de dinainte s-a format la Școala franceză?

Din perspectiva diacronică, să ne mai întrebăm în Europa anului de grație 2010 ce înseamnă literatura franceză pentru literatura română, ca parte importantă a fenomenului literar european, mi se pare nu numai superflu, ci chiar o formă de a atenta la ființa noastră culturală, la memoria culturală a românilor profund marcată de esențele culturale ale Hexagonului. Cu alte cuvinte, două secole de literatură română „pas la pas” cu literatura franceză aduc la suprafață, la acest gen de stimuli ai memoriei involuntare, o cantitate impresionantă de „amintiri” comune ce se coagulează într-o altă istorie a literaturii înscrise, prin tehnica „punerii în abis”, atât în substanța literaturii franceze cât și în cea a literaturii române. Un du-te-vino constant, ca un tangaj perpetuu la nivelul influențelor, interferențelor, inspirațiilor și retoricii, așa arată dialogul celor două culturi aflate într-un schimb de lungă

durată, cu beneficii de ambele părți. Cum ar fi fost literatura română fără Baudelaire al ei, Tudor Arghezi, sau fără Ion Minulescu sau fără atâția alți autori francofoni și francofili până în fibrele cele mai intime ale ființei lor artistice... și cum ar arăta literatura franceză fără un Tzara, Ionesco sau Cioran, Gherasim Luca sau Benjamin Fondane sau Nicolae Breban? De neimaginat. Revendicați de ambele spații, iată-i pe aceștia, alături de o pleiadă întreagă, constituindu-se într-o ramură a unui trunchi comun: literatura română și literatura franceză.

2. Cunoaștem că mulți dintre scriitorii români au intrat în patrimoniul cultural francez și cultura franceză i-a adoptat. Astăzi mai putem vorbi de scriitori care se pot integra în literatura franceză?

Desigur, fenomenul continuă, șansele sunt aceleași, nu văd de ce nu ar fi chiar mai mari atâta timp cât circulația noastră în spațiul francez și francofon s-a intensificat simțitor în ultimii 20 de ani. Problema se pune însă cu totul altfel față de începutul secolului XX sau față de perioada totalitarismului comunist. „Adopția” despre care vorbiți se realizează în alți termeni, îmbracă alte forme. Dau exemplu celui mai jucat dramaturg contemporan, românul Matei Vișniec care trăiește la Paris, își scrie opera în mare parte în limba franceză, este recunoscut de literele franceze dar și de cele autohtone. Nu cred, totuși, că se mai pune problema unei adopții a lui Matei Vișniec de către dramaturgia franceză așa cum s-a întâmplat cu Eugen Ionescu. Matei Vișniec este românul parte a idealului cultural european, este, dacă vreți, un fel de dramaturg universal al epocii globalizării. Este al Bucovinei așa cum este al României și Franței, al Japoniei și Australiei.

3. Cum priviți invazia de cuvinte de limbă engleză în literatura română și în vocabularul curent al românilor?

Ca lingvist de orientare funcționalistă, îmi place să observ limbile în dinamica evoluției lor. Viața limbilor este asemenea vieții vorbitorilor lor. Istoria limbilor se confundă cu istoria comunităților care le vorbesc. Cu cât o limbă este mai permisivă, mai aptă să primească, să adapteze, să se modernizeze, cu atât ea este mai vie, mai puternică. Ca și oamenii, limbile sunt influențate de mode, temporar. Ca și oamenii, limbile răspund nevoilor reale, dezvoltându-se odată cu adaptarea la cerințele cu care se confruntă în cadrul comunicării. Acum mă gândesc la principiul coșerian al „nevoilor vorbitorilor” în funcție de care reacționează limba. Sociolingviștii au indus ideea, prin argumente, a unui „război al limbilor”. O realitate doar parțial. Opinia mea asupra acestui subiect este foarte clară: rezistă limbile ai căror vorbitori se vor încăpățâna să le vorbească, cultivându-le varietatea, diferențele. Teama de o limbă sau alta se situează în sfera absurdului existenței umane; în Europa plurilingvismului, orice contact dintre limbi este benefic fiecăreia dintre limbile aflate în contact; epoca purismului lingvistic a trecut. Limbile Europei sunt într-un proces de devenire asemenea vorbitorilor, prin urmare hotărâtoare sunt nevoile de comunicare ale oamenilor. Reacțiile împotriva exceselor vor veni tot din interiorul sistemelor lingvistice. Să avem încrederea în mecanismele de autoreglare și autonormare care funcționează în interiorul fiecărei limbi. Nici o reglementare legislativă, percepută ca artificială de sistemul limbii, nu a dat rezultatele așteptate. Prin urmare, de ce nu, astăzi, *O.K., computer, site, e-learning...*?

4. *Știm că limba franceză a fost o limbă de salon, de diplomație. Să fie astăzi franceza într-un regres din punctul de vedere al influenței asupra politicului?*

Istoria limbii franceze a înregistrat, de-a lungul secolelor, perioade de afirmare, de înflorire, de hegemonie, de renaștere dar și perioade de declin în raport cu alte limbi așa-zis majore (latina, italiana, engleza, spaniola). Sunt momente care și-au pus amprenta asupra limbii franceze. Au întărit-o chiar dacă, aparent, în anumite epoci, ea părea destabilizată. Limba franceză, nu e nevoie să o reafirmăm noi, și-a conservat rolul de puternic instrument de comunicare, nu numai în spațiul culturii și al diplomației, ci și în domeniile ultra-pragmatice ale politicului, economicului, afacerilor, socialului. Limba franceză, după părerea mea, este mai puternică astăzi și pentru că Franța a acceptat coabitarea cu engleza. În mod oficial, fără ipocrizie. Aparent paradox, această situație fortifică limba franceză, îi crează „anticorpi”, o face mai puțin vulnerabilă. Cu siguranță, franceza lui Balzac și a lui Flaubert rămâne franceza marilor saloane. Dar unde se mai află acestea? Starea limbii franceze depinde de vorbitorii ei. Ei o vor cultiva, practicând-o, în situații de comunicare din cele mai diferite. Iar noi, românii francofoni, vom vorbi franțuzește și ca omagiu față de istoria noastră comună.

5. *Ca profesor universitar, la Catedra de limbă și literatură franceză din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” Suceava, cum percep studenții D-voastră cultura franceză? Aveți studenți care predau acum în Franța?*

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava face parte din lanțul universităților membre ale Agenției Universitare a Francofoniei datorită numărului mare de studenți care studiază limba franceză, nu numai ca specialități în domeniul literelor, ci și ca vorbitori specialiști în varii domenii de activitate. Limba franceză este,

astfel, percepută de studenții noștri ca un important instrument de comunicare în Europa și în lume. Cât despre impactul pe care cultura – prin aceasta înțelegând și literatura, muzica, filmul, teatrul - le are asupra lor, faptele vorbesc: o echipă de teatru francofon cu un palmares interesant (să nu uităm că primul festival internațional de teatru francofon RITUF a fost organizat în câteva ediții la Suceava), un semnificativ număr de parteneriate și acorduri bilaterale cu universități francofone, numeroși studenți și profesori în stagii și misiuni de predare în cadrul acestor cooperări, Zilele Francofoniei la Suceava de peste cincisprezece ani, manifestări științifice și culturale care au ca limbă principală de comunicare limba franceză, rezultate strălucite în domeniul traducerilor literare și în sfera științelor limbajului, reviste, publicații științifice, culturale editate în limba franceză reprezintă doar o parte a realităților care atestă conștiința francofonă a studenților și universitarilor suceveni. Da, foști studenți sau absolvenți ai Universității din Suceava s-au stabilit în Franța sau în țări francofone și avem printre ei - profesori de diferite discipline în școlile franceze. Ne mândrim cu ei.

6. România este o țară francofonă. Care este rolul ei în promovarea idealului de cultură în U.E.?

Vă rog să-mi permiteți să mă refer acum la întreg spațiul românesc, profund francofon și francofil, deoarece francofonia unanim recunoscută din Republica Moldova vine să întărească percepția europeană asupra românilor ca excelenți vorbitori și rafinați cunoscători ai culturii și spiritualității franceze, vectori ai afirmării noastre europene. De aici derivă poate, și o parte a rolului pe care spațiul românesc îl are în construirea și promovarea valorilor europene, reunite, de ce nu, așa după cum spuneți cu justețe, într-un ideal de cultură la nivelul U.E. Acest ideal, în opinia mea, reprezintă o sumă de elemente culturale identitare, ce vin din

diferitele regiuni ale continentului nostru și care, fără a-și slăbi forța de manifestare sau diminua importanța, se află într-o nouă relație generată de o nouă viziune asupra ordinii europene. Plurilingvismul este una din axele politicilor europene în care cred și despre care vorbesc în studiile mele. Limbile Europei trebuie să continue să se afirme într-un concert favorabil comunicării dintre cetățenii europenii. ”Défendre la francophonie, c'est aussi parler roumain!”, spunea, într-o formulă fericită, Nicolae Manolescu. Rădăcinile noastre istorice și culturale trebuie reafirmate, iar relațiile culturale dintre spațiile ce construiesc Noua Europă trebuie întărite. Cu cât îi vom cunoaște și respecta mai mult pe concetățenii noștri europeni, respectându-le limba și cultura, cu atât ne vom afirma și întări propria identitate culturală, determinând fortificarea idealului de cultură european.

7. Ce însemnătate are ziua de 14 iulie în viața U.E.?

Fără Franța, țara democrației, a libertății și fraternității ca mod de viață, o nouă ordine europeană nu ar fi posibilă. Uniunea Europeană datorează însăși existența sa Franței. Sommet-ul Francofoniei de la București (2006) a consacrat aspectul european al acestor mișcări politice care pledează în favoarea diversității culturale și a dialogului ca forme de luptă împotriva ”uniformizării” și a riscului ”totalitarismului” lingvistic. Si numai pentru aceasta, 14 iulie rămâne una din zilele însemnate ale Europei. Ca în fiecare an, un gând senin către patria – soră, de 14 iulie!